

Jarosław Klaczko, Anna Laszkiewicz, Stanisław Roszak, *Wczoraj i dziś. Podręcznik do Historii dla klasy siódmej szkoły podstawowej*, Nowa Era 2017.

Recenzija

Lenkijos švietimo ir ugdymo ministerija šį vadovėlį leido naudoti istorijos ir visuomenės mokymui bendro ugdymo įstaigose, remdamasi recenzentų teigiamu recenzentų įvertinimu. Tokiais recenzentais yra įrašyti: prof., habil. dr. Urszula Augustyniak, prof., habil. dr. Andrzej Szwarz, habil. dr. Piotr Zbróga.

Šis vadovėlis skiriamas 7 mokyklos klasei ir jo turinys yra susietas su bendrąja serija „Vakar ir Šiandien“ ir skirtas ilgajam XIX amžiui bei 1918 – 1939 m. laikotarpiui pristatyti. Vadovėlis – puikiai sukonstruotas ir metodine ir turinio prasme. Istorinis pasakojimas yra derinamas su labai iškalbinga, mokiniui suprantama ikonografija. Pristatant istorinius asmenis naudojamas teksto intarpo variantas, kuriame pateikiamos enciklopedinės žinios apie jį. Kita vertus šalia minėtųjų informacinių variantų kiekvienai temai yra priskirtas skyrelis „Įdomybės“, daugiausia ištraukos iš istorinių ir literatūrinių šaltinių. Dėl to vadovėlis – nenuobodus ir traukiantis vaiko dėmesį, norą domėtis jau pačiu tekstu bei užduotimis.

Kalbant apie Lietuvos ir Lenkijos bendros istorijos momentus, faktus bei jų interpretacijas pažymėtina vadovėlio autoriaus labai korektiška prieiga: pirmoje vietoje, aišku iškeliamas Lenkijos karalystės istorija, o buvusios LDK žemių istorija yra antraplanė, galbūt net trečiaplanė, nes atskirai šalia aptariama Galicijos teritorijoje veikiančių procesų, kaip politiškai skirtingas ir ypatingas naujos Lenkijos užgimimų bei raidai. Aišku neužmirštama ir Prūsijos/Vokietijos dalyje esančių Lenkijos žemių likimas, tačiau jis labiau integruotai nei pastaroji – pristatytas pagrindiniame naratyve.

Vis tik toks „priėjimas“, organizuotas skaldymo, suskirstymo būdu ištrina suvokimą, jog tie procesai yra organiškai buvusios ATR istorijos tęsinys, nes daugelis jų kaip tik tuo pačiu metu ir buvo prasidėję. Pavyzdžiui; kapitalizmo atsiradimas ir raida, visuomenių demokratėjimas, moderniųjų tautų tapimas ir pan. Nepaisant to apie juos užsimenama, tačiau išskirtinai kaip lenkų modernios kultūros raiškos teritorijas. Netgi okupantų veiklos metodai yra atskirai neaptarti, neišskiriant jų panašumų bei skirtumų. Į akis krinta išskirtinis dėmesys 1863 – 1864 metų sukilimui (p.112 - 121) ir tik kaip kovų už išsivadavimą iš užgrobėjų kontekstas pristatomi 1795 m. (p.10) ir 1830 - 1831 metų sukilimai (p.51 - 55) bei 148 – 1849 metų „Tautų pavasario“ įvykiai (p.66 – 69). Be to, kalbant apie 1863 – 1864 metų sukilimą nėra nei žodžio apie tai kaip šis įvykis vystėsi buvusios LDK žemėse, todėl nematome jo reikšmės, jo sąsajų su moderniųjų lietuvių ir ukrainiečių tautų tapimo procesais, kaip jis įtakoją „savas“ ir „svetimas“ traktuotės vyksmą. Tiesa, paminimi ukrainiečiai su savo tautiniu judėjimu, bet ir tai tiek kiek tai liečia jų formavimąsi Galicijoje (p. 68). Nesant pakankamų žinių apie ankstesnius sukilimus, tampa neaišku koks lietuvių, baltarusių ir ukrainiečių vaidmuo Didžiosios emigracijos struktūrų raidoje (p. 58 – 61). Todėl pasakojimas apie tai kas dėjos kitose ATR žemėse, apart Lenkijos Karalystės, yra nesisteminis, be to, susidaro klaidingas įspūdis, jog Rusijos represijas patyrė tik lenkai ir visiškai nematyti, kad tokioms - buvo pasmerkti ir lietuviai bei ukrainiečiai, o iš dalies ir baltarusiai. Kaip tik todėl iškyla daug neaiškumų, kaip buvo atkovota Lenkijos Nepriklausomybė, dėl ko atsirado ukrainiečių-lenkų, lietuvių – lenkų įtampos ir konfliktai (p. 137 - 139) trukę iki Antrojo pasaulinio karo ir jo metais.

Tiesa, sveikintinas išsamus ir korektiškas lenkiškojo nacionalizmo atsiradimo ir raidos pristatymas (p.137 – 140). Ypač tai, kad su šaltinio teksto pagalba pristatoma Romano Dmowskio lenkų tautos samprata.

Reikia pažymėti, kad pristatant moterų emancipaciją, supažindinant mokinius su faktais kada ir kur moterys gavo balsavimo teisę nei žodžio nėra parašyta nei apie Lietuvą, nei apie kitus kaimynus. Tuo tarpu kai minimos tokios šalys kaip Australija, Prancūzija, JK (p. 95). Žinia, kad tarp pirmųjų šalių, suteikusių tokią teisę, buvo ir Lietuva (1920 m.).

Apibendrinant, pažymėtina, kad vadovėlis vertintinas teigiamai, iš jo galėtų pasimokyti ir lietuvių vadovėlių autoriai, rašantys apie tą patį mūsų istorijos tarpsnį.

Vilnius, 2018 m. gegužės 4 d.

Rimantas Miknys

rimantas.miknys@istorija.lt

Tomasz Małkowski, *Historia 7. Podręcznik dla klasy siódmej szpły podstawowej. Gdańskie wydawnictwo Oświatowe 2017. Podręcznik dostosowany do nowej podstawy programowej z 14.02.2017 i zgodny z programem „Podróże w czasie”.*

Recenzija

Lenkijos švietimo ir ugdymo ministerija šį vadovėlį leido naudoti istorijos ir visuomenės mokymui bendro ugdymo įstaigose, remdamasi recenzentų teigiamu įvertinimu. Tokiais recenzentais yra įrašyti: dr. Agnieszka Chłosty Sikorska, prof., habil. dr. Andrzej Szwarec, mgr. Teresa Kosyry-Cieślak.

Šiame vadovėlyje Lenkijos istorija pristatoma Pasaulio ir Europos istorijos kontekste. Ji matoma per procesus, kurie buvo vedančiais XIX amžiuje tiek Pasulyje, tiek ir Europoje: kapitalizmo raida: pramonės revoliucija, industrializacija, urbanizacija ir t.t., visuomenių modernėjimas ir moderniųjų tautų tapimas, kultūriniai procesai, Aišku, vyrauja politinė istorija. Iš esmės, vadovėlis puikiai realizuoja šią koncepciją. Manychiau, kad pastaruoju metu, kiek jis liečia XIX amžiaus istoriją, jis yra pavyzdinis kaip reikia derinti savo krašto istoriją su Pasaulio ir Europos. Vadovėlis – pasisekęs ir didaktikos požiūriu; puikus pasakojimo tekstas, integruotas su iliustracijomis (fotografijos, karikatūros, meno kūrinių faksimilės), dokumentų tekstų ištraukomis bei raiškūs žemėlapiai, lentelės, diagramos, laiko juostos.

Labai apgalvotai pateikti enciklopediniai faktai pristatant asmenis arba įvykius. Kaip taisyklė tai daroma specialiaime langelyje tam kad jis nesuardytų pagrindinio teksto. O tik tam, kad mokinys perskaitęs pagrindinį tekstą, susipažinęs su šaltinių tekstais, iliustracine medžiaga galėtų detalizuoti savo žinojimą konkrečia tema. Tiesa, kartais tokios „nuogos“ faktografinės medžiagos yra kiek per daug ir kartais sunku suprasti kaip tokios žinios susijusios su pagrindiniu naratyvu. Kartais kyla klausimas ar būtina pristatant kunigaikštį Adamą Čartoryskį paminėti, jog caras už dalyvavimą 1830 – 1831 metų sukilimą jį ketvirčiuoti (p.26), ar tai, kad vokiečių suvienytojas ir lenkų asimiliatorius kancleris Otto von Bismarck'as, pirmas pasaulyje įvedė pensijas ir sveikatos draudimą? (p.75).

Apskritai, vadovėlis yra pavyzdinis ir manau, kad tai yra autoriaus Tomaszo Malkowskio nuoseklus ir ilgo darbo rezultatas. Ši autorių žinome jau veik 15 metų ir aiškiai matyti, kad kiekviena nauja vadovėlio versija – žingsniu į priekį tiek naracijos, tiek didaktikos prasme.

Vilnius, 2018 m. gegužės 4 d.

Rimantas Miknys

rimantas.miknys@istorija.lt

Wojciech Kalwat, Małgorzata Lis, Historia. Podręcznik dla klasy 4. WSIP 2017.

Recenzija

Lenkijos švietimo ir ugdymo ministerija šį istorijos vadovėlį leido naudoti pagrindinėse (podstawowe) mokyklose, remdamasi recenzentų teigiamu recenzentų įvertinimu. Tokiais recenzentais yra įrašyti: mgr. Maria Kubacka, dr. Grażyna Okła, dr. Izabela Karśnicka-Wilk.

Vadovėlis turi tikslą įvesti mokinį į istorinių žinių pažinimo procesą, jį sudominti tomis žiniomis ir ugdyti jo istorinį mąstymą. Manau, kad jis šią užduotį pildo; tekstai trumpi, paprasti, daugiausia aprašymai. Tačiau šalia daug klausimų, užduočių, rebusų. Visi jie pakankamai paprasti, turintys žaidybinių elementų. Paprasti ir suprantami žemėlapiai/schemas, gausi iliustracija. Pastaroji yra daugumoje atveju susieta su tekstu, specialiai tekstams skirtais piešiniais. Tačiau yra nemažai ir istorinių dailės kūrinių ar istorinių detalių, muziejų eksponatų nuotraukų, istorinių asmenų portretų. Vadovėlis organizuotas pasiremiant labai aiškia ir paprasta schema: perskaityk- įsimink – atsakyk.

Priekaištų, kad Lietuvai vietos kaip ir nėra neturiu, nors galimybių – aišku yra. Reiktų tik geranoriškumo. Štai pavyzdžiui tai būtų patogu padaryti pristatant 1863 – 1864 metų sukilimą, kuriam vadovėlyje yra parodytas išskirtinis dėmesys. Jam paskirtas visas skyrius – 18 skyrius. 1863 – 1864 metų sukilėliai ir pagrindinė valstybė (p. 126 – 129). Beje, nesuprantu, kodėl kaip tik šiam sukilimui toks išskirtinis dėmesys. Nei T. Kosciuškos (1795) nei 1830 – 1831 m., nei „Tautų pavasariui“ (1848) specialus aiškinimo neskirta, o tik yra paminėti vienu sakiniu kaip faktai. Panašu, kad to reikalauja naujoji 2017 metų istorijos dėstymo programa. Nes šiam sukilimui išskirtinis dėmesys rodomas ir vyresnėse klasėse.

Baigdamas turiu pažymėti, kad autoriai parengė gerą įvadinę į istorijos žinias mokymo priemonę.

Vilnius, 2018 m. gegužės 6 d.

Rimantas Miknys

rimantas.miknys@istorija.lt